

บทที่ 1.

คำนำ

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ประเทศไทยได้เริ่มพัฒนา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2503 ซึ่งในปีนั้นมีเงินรายได้จากการท่องเที่ยว 196 ล้านบาท และเมื่อเปรียบเทียบกับ (พ.ศ. 2543) พบว่ามีรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนเงิน 285,300 ล้านบาท (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2544) แสดงว่าประเทศไทยประสบความสำเร็จในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามความสำเร็จของการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว ดังปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 จนถึงปัจจุบันมุ่งเน้นทิศทางการท่องเที่ยวของประเทศไทยภายใต้แนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่กำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการมุ่งดึงเงินตราจากนักท่องเที่ยวสร้างจุดขายดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยให้มากที่สุด โดยไม่สนใจผลกระทบด้านต่างๆที่จะเกิดขึ้นในภายหลังในขณะเดียวกันผลการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ผ่านมา กำลังถูกประเมินว่าได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจคุ้มค่ากับผลกระทบด้านต่างๆ ที่ตามมาหรือไม่ดังจะเห็นได้จากการศึกษาวิจัยถึงผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตเมืองท่องเที่ยวหลายแห่งพบว่า การท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสภาพแวดล้อม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนในท้องถิ่นมากมายหลายประการ อาทิเช่น เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัว รูปแบบการใช้แรงงาน อีกทั้งยังเป็นสาเหตุทำให้ปัญหาสังคมอื่นๆตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม โสเภณี การใช้แรงงานเด็ก ยาเสพติดและปัญหาโรคเอดส์ เป็นต้น

การท่องเที่ยวตามธรรมชาติและผจญภัยเป็นธุรกิจที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและได้กลายเป็นจุดขายที่สำคัญในการท่องเที่ยว ซึ่งเกิดมาจากการคาดหวังในด้านการกระจายรายได้ จากแนวคิดที่เน้นการพึ่งพาระบบเศรษฐกิจภายนอกเป็นหลัก ดังปรากฏในงานวิจัยหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นผลกระทบจากการท่องเที่ยว (ปฐพี อากานนท์ มอนซอนและคณะ , 2535, สุวิทย์ นามแสง, 2536 และ ยศสันติสมบัติและคณะ, 2544) เช่นเดียวกับการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นๆ นั่นก็คือ

1. ผลกระทบที่ก่อให้เกิดปัญหาด้านเศรษฐกิจของกลุ่มคนที่ถูกนักท่องเที่ยว เช่น การกระจุกตัวของผลประโยชน์ ซึ่งก่อให้เกิดการขัดแย้งในชุมชนและการซื้อขายสินค้าที่แพงขึ้นในพื้นที่ท่องเที่ยว ส่งผลให้ค่าครองชีพของคนในชุมชนสูงตามไปด้วย

2. ผลกระทบที่ก่อให้เกิดปัญหาการเสื่อมสลายในวัฒนธรรมประเพณี เช่น การนำเอาวัฒนธรรม ประเพณี การละเล่นหรือพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมมาแลกเปลี่ยนกับเงินตราทำให้เกิดการบิดเบือนจากความเป็นจริงในด้านความหมายและคุณค่า

3. ผลกระทบที่ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคม เช่น ยาเสพติด โสเภณี การถูกครอบงำ โดยวัฒนธรรมการลอกเลียนแบบและลัทธิบริโภคนิยม ความไม่สมดุลในระบบโครงสร้างการจัดการแรงงานในระดับครอบครัวและชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบการผลิตในชุมชน

4. ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาการตัดไม้ฟันเพื่อบริการนักท่องเที่ยว ปัญหาผลกระทบต่อสัตว์น้ำและสัตว์ปีกที่มีคุณค่า ปัญหาการทำลายความอุดมสมบูรณ์และการพังทลายของดิน ปัญหาเรื่องการบุกเบิกรุกกล้าพื้นที่หวงห้ามและการแย่งชิงทรัพยากร

นอกจากนี้การพยายามตอบสนองต่อธุรกิจการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดการพัฒนาเส้นทางคมนาคมและที่พักอาศัยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ได้ง่ายยิ่งขึ้น

ปัญหาต่างๆดังกล่าวทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถูกจับตามองว่าเป็นกิจกรรมที่เกิดผลเสียต่อทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าผลตอบแทนที่ได้รับมา นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวหลายแหล่งยังมีลักษณะทางกายภาพที่เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในการท่องเที่ยว เช่น มีหน้าผาสูงชัน พื้นที่ค้ำแคบ ความแออัด จะเห็นว่าน่าจะเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดอันตรายถ้าแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งได้มีการศึกษาถึงความเสี่ยงต่อความเสียหายของแหล่งท่องเที่ยวและอันตรายที่นักท่องเที่ยวอาจได้รับจากการท่องเที่ยวแล้วหาทางป้องกันหรือลดความเสี่ยงก่อนที่จะเกิดผลกระทบขึ้นจริงดังกล่าวก็น่าจะเป็นการดีกว่าวิธีการลดผลกระทบในภายหลัง เพราะการศึกษาถึงความเสี่ยงทำให้ทราบถึงโอกาสในการเกิดผลกระทบและความรุนแรงที่จะเกิดขึ้น เพื่อหาแนวทางในการป้องกันและลดความเสี่ยงให้น้อยลงดังเช่นงานวิจัยของ อภิรัตน์ เอี่ยมศิริ ในรายงานการประชุมวิชาการโครงการ BRT ครั้งที่ 5 (2544:286) ได้ศึกษาเรื่องการประเมินความเสี่ยงของแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อสิ่งแวดล้อมในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสันปันแดน จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การท่องเที่ยวมีแนวโน้มเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรด้านชีวภาพมากที่สุด โดยเฉพาะกับนกและสัตว์ป่าโดยรอบป้อม ดังนั้นจึงมีแนวทางในการลดความเสี่ยงคือ การแบ่งเขตพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วน คือ เขตห้ามท่องเที่ยว เขตท่องเที่ยวได้แต่ต้องมีคฤหาสน์ที่ป้องกันนำทางและเขตที่นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวด้วยตนเองได้ เพื่อลดความเสี่ยงที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรการท่องเที่ยวที่อาจได้รับผลกระทบ

สมุทรสงคราม เป็นจังหวัดเล็ก ๆ ที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครใช้เวลาเดินทางประมาณหนึ่งชั่วโมงเศษ เป็นจังหวัดที่มีทั้งเขตที่เป็นน้ำเค็ม น้ำกร่อยและน้ำจืด จึงได้ชื่อว่าเป็น “เมืองสามน้ำ” พื้นที่ด้านที่ติดฝั่งทะเลเป็นแหล่งประมงสำคัญโดยเฉพาะหอยหลอด ด้านในเป็นพื้นที่ดินน้ำชุ่ม มีแม่น้ำแม่กลองเป็นแม่น้ำสายหลักหล่อเลี้ยงให้ความชุ่มชื้นแก่ย่านที่เป็นสวนผลไม้เก่า เขตอำเภออัมพวา การคงอยู่ของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไม่ว่าจะเป็นอาชีพการทำสวนผักผลไม้ การเคี้ยวน้ำตาลมะพร้าวหรือตลาดน้ำท่าคา ยังคงสภาพตลาดนัดแบบชาวบ้านชาวสวนของชุมชนริมคลอง ทำให้อำเภออัมพวาเป็นอำเภอหนึ่งที่นำไปเยี่ยมชมสำหรับผู้สนใจการท่องเที่ยวที่จะได้สัมผัสกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมสิ่งที่เป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวอีกอย่างหนึ่งของอำเภออัมพวาก็คือ แมลงปีกแข็งขนาดเล็ก ลำตัวยาวเป็นรูปทรงกระบอก สามารถแปลงแสงกะพริบเห็นได้ชัดเจนในเวลากลางคืนที่เรียกว่า “หิ่งห้อย” ซึ่งนับวันจะหาได้ยากในเขตสังคมเมืองหรือแม้กระทั่งในเขตพื้นที่ชนบทที่สภาพธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป อันเนื่องมาจากการบุกรุกทำลายต้นไม้อายุยืนที่เต็มไปด้วยสารเคมี สารพิษจากยาฆ่าแมลง ทำให้พืชน้ำอาศัยอยู่ไม่ได้รวมถึงหอยซึ่งเป็นอาหารของหิ่งห้อยด้วย เมื่อสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมไม่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตของมัน ทำให้หิ่งห้อยที่มีให้เห็นอยู่เป็นจำนวนมากในอดีต ค่อย ๆ ลดจำนวนลงไปจากบริเวณห้วยหนอง คลอง บึงต่าง ๆ อย่างไม่รู้ตัวตาม อำเภ่ออัมพวา ยังเป็นอำเภอที่นักท่องเที่ยวนิยมมาล่องเรือชมหิ่งห้อยอย่างต่อเนื่อง ทำให้ธุรกิจโฮมสเตย์และรีสอร์ทต่าง ๆ เพื่อองฟูมากขึ้น มีนักท่องเที่ยวหลายกลุ่มสลับเปลี่ยนหมุนเวียนมาชมความสวยงาม.

สำหรับอำเภออัมพวา ซึ่ง มีสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ลักษณะภูมิประเทศ โดยทั่วไป เป็นที่ราบลุ่ม ริมหาดโดยตลอด สภาพดินเป็นดินเหนียวปนทราย ไม่มี ภูเขาหรือเกาะ เดิม เคยมีป่าไม้โกงกาง ไม้แสม ตามชายฝั่งทะเล และมีป่าจากตามปากแม่น้ำ นอกจากนี้มีลำคลองใหญ่น้อย มากมาย แยกจากแม่น้ำแม่กลอง 300 คลอง กระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ แม่น้ำสำคัญที่ไหลผ่าน คือ แม่น้ำ แม่กลอง ไหลผ่านบริเวณท้องที่อำเภอบางคนที อำเภออัมพวา ไปออกทะเลอ่าวไทยที่บริเวณ ปากแม่น้ำแม่กลอง ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงคราม จากสภาพภูมิประเทศเช่นนี้ ทำให้เกิดความสะดวก ในด้านการคมนาคมทางน้ำ และประกอบอาชีพด้านกสิกรรม สำหรับทรัพยากรที่สำคัญประกอบด้วย ทรัพยากรต่างๆ ดังต่อไปนี้ ทรัพยากรสัตว์น้ำประกอบด้วย กุ้ง หอยหอย ปู ปลา ซึ่งทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีชื่อเสียง ได้แก่ ปลาหู หอยหลอด เป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวแล้วจะต้องนำไปเป็น ของฝาก ส่วน ทรัพยากรพรรณไม้ ซึ่งมีความสำคัญต่อมนุษย์ ได้แก่ แหล่งสมุนไพรรักษาโรคเป็น แหล่งปัจจัยในการดำเนินชีวิตอาทิการใช้พรรณไม้จากป่าชายเลนในการสร้างที่อยู่อาศัยเป็นแหล่ง เชื้อเพลิงหรือแหล่งพลังงานรวมถึงเป็นแหล่งพืชพรรณที่นำไปกลั่นทำสารเคมีชนิดต่างๆ ซึ่ง ประกอบด้วยพรรณไม้หนาแน่นขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ ต้นจาก แสม ตะบูน ตะบัน ครุ่ย โปรง ตาตุ่ม ลำพู ลำแพน ฯลฯ ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนมีความผูกพันกับพรรณไม้และ ทรัพยากรสัตว์ป่าจะประกอบด้วย สัตว์สะเทินน้ำสะ เทินบก สัตว์เลื้อยคลาน นกและสัตว์เลื้อยลูก ด้วยนม ได้แก่ กบ เขียด คางคก ปาด ตัวเงินตัวทอง พวกนกประเภทต่างๆ สุนัข และ กระจงอก ซึ่งจะสามารถพบเห็นได้ง่ายจากที่นักท่องเที่ยวได้มาท่องเที่ยวและสามารถที่จะเก็บภาพไว้ เพื่อทำการศึกษาต่อไป

สำหรับการที่นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็น สถานที่ท่องเที่ยวที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้ง นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม จากจำนวนนักท่องเที่ยวและกิจกรรมการ ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในอำเภออัมพวา อาจก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมเสียหายแก่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่นเดียวกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ นอกจากนี้แล้วจากสภาพพื้นที่ ที่แออัดจากจำนวนนักท่องเที่ยว จำนวนร้านค้า กิจกรรมเกี่ยวข้องการล่องเรือชมหิ่งห้อยและการ สัณจรทางน้ำ น่าจะมีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุในขณะที่นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วยเหตุนี้การศึกษาถึงคุณลักษณะของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใน พื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ความเสี่ยงต่อ ความเสียหายที่ส่งผลต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ อันเนื่องมาจากกิจกรรมการ ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวควบคู่ไปกับอันตรายที่นักท่องเที่ยวอาจได้รับจากการท่องเที่ยว จากสภาพที่ เกิดขึ้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะดำเนินการศึกษาการประเมินความเสี่ยงจากพฤติกรรมการท่องเที่ยวของ นักท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความเสียหายของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัด สมุทรสงคราม จึงนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันความเสียหายแก่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมกับชีวิตของนักท่องเที่ยวที่อาจเกิดขึ้นได้

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวและอันตรายที่นักท่องเที่ยวได้รับในพื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อประเมินความเสี่ยงต่อความเสียหายของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ และอันตรายที่นักท่องเที่ยวอาจได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

3. ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. ขอบเขตด้านการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ขอบเขตในการวิจัยใช้พื้นที่ในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม บริเวณตลาดน้ำอัมพวา

2. ขอบเขตด้านประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้กลุ่มประชากรตัวอย่าง

1. กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออัมพวา บริเวณตลาดน้ำอัมพวา เช่น ตลาดน้ำยาม พิษพรรณและสัตว์ประจำท้องถิ่น สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ
2. อันตรายที่นักท่องเที่ยวอาจได้รับจากการท่องเที่ยว
3. ผู้นำชุมชน นายกองค้การบริหารตำบล ประชาชนในชุมชน

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการศึกษาครั้งนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์จากการศึกษาในด้านต่างๆดังนี้

1. ได้ทราบถึงคุณลักษณะของทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในพื้นที่อำเภออัมพวา
2. ได้ทราบถึงพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออัมพวา
3. ได้ทราบถึงความเสี่ยงของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่อาจได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวและอันตรายที่นักท่องเที่ยวอาจได้รับจากการท่องเที่ยว
4. ผลการศึกษาที่ได้อาจนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออัมพวาต่อไปในอนาคตและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติอื่นๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่คล้ายคลึงกัน

5. นิยามศัพท์

1. นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้มาเยือนตลาดน้ำอัมพวา ไม่ว่าจะเป็นคนในท้องถิ่นหรือมาจากต่างถิ่นไม่ว่าจะค้างคืนหรือไม่ค้างคืนที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เดินทางมาเพื่อวัตถุประสงค์ใดๆก็ตามที่ไม่ใช่การประกอบอาชีพหรือหารายได้
2. พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว หมายถึง การกระทำการแสดงออกหรือการปฏิบัติของนักท่องเที่ยวต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศในตลาดน้ำอัมพวา เช่น การพักผ่อนหย่อนใจ การเที่ยวชมตลาด การชมหิ่งห้อย การดูนก แมลง การตะโกนส่งเสียงดัง การทิ้งขยะ
3. ความเสียหายของนักทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ พิษพรรณถูกเหยียบย่ำ สัตว์ป่าถูกรบกวนและคุณภาพของน้ำเปลี่ยนแปลงไปจากค่ามาตรฐาน

4. ความเสี่ยง หมายถึง โอกาสหรือความเป็นไปได้ที่จะเกิดผลในทางลบหรือความเสียหายที่ไม่พึงปรารถนา
5. การประเมินความเสี่ยง หมายถึง การประเมินทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพของความเสี่ยงต่อสุขภาพของนักท่องเที่ยวและ/หรือทรัพยากร สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ โดยเกิดขึ้นจริงหรือเป็นไปได้ในปัจจุบัน
 6. นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางจากที่อยู่อาศัยของตนไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว โดยใช้เวลาวางเพื่อความเพลิดเพลินการพักผ่อนหรือวัตถุประสงค์ใดๆก็ตามที่มีค่าใช้จ่ายได้
 7. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง หน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นได้แก่ เทศบาลและองค์กรบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสมุทรสงคราม